

Datum: 2025-10-22

Ärendenummer: SLK-2025-00766

Socialdepartementet

remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Diarienummer: S2025/01291

Göteborgs Stads yttrande över Remiss - Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84)

Göteborgs Stad är i huvudsak positivt till utredningens förslag och menar att de sammantaget innebär en ambitionshöjning som kan leda till en förbättrad samhällsvård för barn och unga, bättre förutsättningar efter avslutad vård, samt minska risken både för att barn och unga utsätts för och begår brott när de är i samhällsvård och efter att vården har upphört. Den ökade differentieringen och tydligare regleringen av vården bedöms kunna stärka kvalitet och rättssäkerhet

Göteborgs Stad tillstyrker samtliga förslag som arbetats fram inom ramen för nu aktuell utredning. Utredningens förslag om barns och ungas rätt till utbildning är hämtade från det tidigare remitterande betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66). Staden tillstyrkte förslagen i betänkandet med undantag för ett förslag som berörde skolans särskilda kunskapsbedömning vid inledande av samhällsvård, i samband med att skolplikten inträder och vid byte av skolenhet. För synpunkter avseende dessa förslag hänvisas till Göteborgs Stads yttrande över detta betänkande.

Vårdkategoriernas utformning

Göteborgs Stad är positivt till en ökad differentiering och reglering av vården men vill i sammanhanget problematisera hur vårdkategorierna är utformade. Barn som placerats i generella hem på grund av "brister i omsorgen" bör inte vårdas tillsammans med barn som har en utvecklad beteendeproblematik. Forskning och barns egna vittnesmål visar att en sådan vårdmiljö kan leda till ökad risk för att barn utan egen beteendeproblematik påverkas negativt. Ett undantag från tillståndet att ha flera vårdinriktningar kan därför behöva övervägas när det gäller vårdinriktningen brister i omsorgen. Det saknas i utredningens förslag.

En stor del av barn och unga i samhällsvård har funktionsnedsättningar vilket är en av de vanligaste omständigheterna att beakta för placerade barns och ungas hälsa och utveckling. Göteborgs Stad menar att funktionshinderperspektivet inte är tillräckligt belyst i utredningen. Kompetens och kunskap gällande funktionsnedsättningar behöver finnas i alla HBU oavsett kategori då det är mycket vanligt att den enskilde både har en funktionsnedsättning och samtidigt befinner sig i en socialt utsatt situation. En vård- och stödinsats som inte tar hänsyn till detta riskerar att bli ineffektiv eller i värsta fall förvärra barnets situation. För att vården ska vara både rättssäker och ändamålsenlig krävs därför att funktionshinderperspektivet integreras i verksamheternas struktur, kompetensförsörjning och metodutveckling.

Tillgång till hälso- och sjukvård

Utredningen föreslår flera förändringar som rör tillgången till hälso- och sjukvård för barn och unga i samhällsvård. Göteborgs Stad anser att förslagen är positiva.

Förslaget om krav på tillgång till psykolog vid hem för barn och unga är positivt och ett steg mot att möta de ökade vårdbehoven inom psykisk ohälsa. Göteborgs Stad vill dock samtidigt betona att kontakten med den ordinarie vården måste säkras. Barn och unga behöver en vårdkontakt som är fristående från boendet för att vårdkedjan inte ska bli splittrad, utan bidra till stabilitet och trygga relationer.

Göteborgs Stad ställer sig också positivt till förslaget att socialnämnden, om det inte är uppenbart obehövligt, ska underrätta regionen när vård inleds vid ett generellt eller specialiserat hem och bjuda in till samordnat planeringsmöte. Ett sådant arbetssätt stärker samverkan mellan kommun och region.

Göteborgs Stad anser vidare att förslaget om ett schablonbaserat ersättningsansvar för regionen, i de fall där en individuell vårdplan inte upprättas eller åtaganden inte fullföljs, kan bidra till ett tydligare ansvarstagande och en mer sammanhållen vård för placerade barn och unga. Göteborgs stad menar att ekonomiska incitament kan vara nödvändiga för att säkerställa att regionerna tar sitt ansvar och samverkar kring hälso- och sjukvårdsinsatser i institutionsvården.

Socialnämndens möjlighet att besluta om uppmaning till regelbunden provtagning

För att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö och ge en god vård till barnet eller den unge kan socialnämnden behöva kontrollera att ett barn som vårdas med stöd av LVU är nyktert och drogfritt. Det handlar också om att kunna identifiera om vårdinsatserna behöver anpassas, och att säkerställa att andra barn och unga som vårdas vid hemmet får en säker vårdmiljö. Utifrån det ingrepp det innebär behöver förutsättningarna för beslutet framgå av lag. Göteborgs stad instämmer i att det kan finnas ett behov av att kunna ta prover på de barn och unga som vårdas, men anser att det kan ifrågasättas om den nu föreslagna möjligheten kommer att få sådan effekt. Detta eftersom det inte finns någon möjlighet att driva igenom beslutet om barnet eller den unge inte vill lämna prover. Av utredningen framgår att varken ett positivt svar eller vägran att lämna ett prov får utgöra grund för någon form av bestraffning eller indragen förmån. Samtidigt anges att en yttersta konsekvens om barnet eller ungdomen inte medverkar till provtagning är att nämnden får överväga om vården måste genomföras i en låsbar miljö för att kunna säkerställa en god vård. Enligt Göteborgs stad riskerar ett beslut om provtagning bli verkningslöst i de situationer som den som berörs inte vill medverka, utan i stället överklagar beslutet till domstol. Även om beslutet gäller direkt finns inte några medel för att verkställa det – utöver att eventuellt flytta personen till en låst SiS-institution, vilket motsvarar det förfarande som gäller redan idag om ett barn eller ungdom inte vill medverka frivilligt till att lämna drogtestar som en del av sin behandling vid HVB.

Avvägningar kring kroppsvisitation i vården av barn och unga

Göteborgs Stad bedömer att kroppsvisitation är en viktig befogenhet. Förbudet mot innehav av otillåtna föremål, såsom narkotika och vapen, är nödvändigt men otillräckligt om det inte kompletteras med möjligheter att eftersöka sådana föremål. Kroppsvisitation blir ett verktyg för att säkerställa en trygg och säker vårdmiljö, och förhindra att farliga föremål förs in i hemmet, särskilt då de kan bäras på kroppen.

Utan möjlighet att söka igenom kläder och tillhörigheter på en person skulle alltså otillåtna föremål kunna gömmas undan vid en rumsvisitation, vilket skulle göra rumsvisitationen mindre effektiv i syfte att hålla hemmet fritt från sådana föremål. Kroppsvisitation behövs således för att kunna upprätthålla säkerhet och trygghet i hemmet och skydda barn från att skadas av missbruk, kriminalitet och våld.

Det finns samtidigt en inneboende spänning mellan att införa befogenheter för att säkerställa trygghet och risken för att dessa åtgärder upplevs som integritetskränkande och därmed skadar den tillit och de relationer som är avgörande för barnets välmående och utveckling. Att hantera denna balans är en central utmaning för att reformen ska uppnå sitt syfte. Utformningen av förslagen möter dock, enligt Göteborgs Stads mening, dessa risker på ett tillräckligt sätt. Flera rättssäkerhetsgarantier följer befogenheterna. Alla inskränkande åtgärder ska dokumenteras noggrant och kunna överklagas, barnen ska erbjudas uppföljande samtal efter ingripanden och rätten till offentligt biträde stärks. Genom att förena utökade befogenheter med krav på öppenhet, tillsyn och möjlighet till rättslig prövning skapas ett ramverk där barnets integritet till viss del skyddas samtidigt som deras behov av trygghet tillgodoses.

Förverkande och försäljning av omhändertagna föremål

Utredningen föreslår att det införs tydliga regler för hantering av otillåtna föremål vid hem för barn och unga. Förslaget innebär ett generellt förbud för alla placerade, även i hem för barn och föräldrar, mot att innehålla narkotika, alkohol, dopnings- och andra berusningsmedel, hälsofarliga varor, injektionsutrustning för missbruk samt andra föremål som kan skada personer eller äventyra säkerheten.

Om otillåtna föremål hittas i hemmet får föreståndaren beslut om att omhänderta dem i närvaro av två personal. Föremål som kan antas bli förverkade enligt straff-, narkotikastraff- eller vapenlagen ska skyndsamt anmälas till Polismyndigheten. Föremålen får behållas tills Polismyndigheten har beslutat om beslag.

Föremål så som narkotika, alkohol, andra berusningsmedel, dopningsmedel, andra hälsofarliga varor samt injektionssprutor, kanyler eller andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk ska, om de har ringa värde eller det annars anses försvarligt, förstöras av föreståndaren. I annat fall får föremålet säljas, och beloppet som erhålls vid försäljningen tillfaller staten. Ett beslut om att förstöra eller sälja ett omhändertaget föremål kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol och får inte verkställas förrän det har vunnit laga kraft.

Göteborgs Stad anser att förslaget om förbud mot innehav bör tillstyrkas. Däremot ifrågasätts ordningen där föreståndaren ska värdera och göra sig av med omhändertagna föremål, eftersom det bedöms olämpligt och ligga utanför kommunens uppdrag i övrigt.

Reformen bedöms inte vara fullt ut finansierad

Det är svårt att med träffsäkerhet beräkna de ökande kostnader som följer av förslagen. Göteborgs Stad vill dock framhålla att utredningen till viss del underskattat kostnaderna, både vad gäller ett ökat dygnspris och de utgifter som följer av övergångs- och omställningsperioden.

Utredningen har valt att utgå från ett konkret prisexempel från en befintlig verksamhet som bedöms representera den modell som föreslås för hem för barn och unga.

Göteborgs Stad anser dock att Vårdföretagarnas uppskattning ligger närmare det mest sannolika utfallet, eftersom kommunerna i stor utsträckning kommer att vara beroende av den externa marknaden. Vårdföretagarnas beräkningar bygger på en logik som enligt Göteborgs Stad är mer realistisk. När en enhet går från åtta till sex platser krävs cirka 33 procent högre dygnspris för att täcka kostnaderna. Samtidigt leder ökade kompetenskrav till högre löner och rekryteringskostnader, särskilt i en situation där tillgången till kvalificerad personal är begränsad. Det finns även en risk för ökade matchningsproblem och brist på vårdplatser, vilket kan driva upp priserna ytterligare. Därutöver tillkommer betydande omställningskostnader när befintliga HVB måste anpassas till de nya kraven, liksom ökade kostnader vid fler omplaceringar under övergångsperioden. ADDA:s beräkningar riskerar att underskatta de faktiska kostnaderna. Ramavtalspriser motsvarar inte alltid självkostnaden, eftersom de påverkas av konkurrens, volym och paketering. De tar inte heller höjd för outnyttjad kapacitet. Dessutom justeras priserna först vid nästa upphandling, vilket innebär att kostnadsökningarna kan slå igenom samlat när avtalen omförhandlas.

Göteborgs Stad bedömer därför att utredningens referensvärden är för lågt satta. De faktiska kostnadsökningarna kommer sannolikt att bli högre än beräknat och behöver hanteras i den fortsatta beredningen. För att reformen ska kunna genomföras fullt ut krävs att finansieringsprincipen tillämpas konsekvent och att kommunerna får full kostnadstäckning.

Vid behandlingen av ärendet i kommunstyrelsen antecknade Jörgen Fogelklou (SD) som yttrande en skrivelse från den 17 oktober 2025, se bilaga.

Göteborg den 22 oktober 2025

Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Bilaga

Yttrande (SD)

Kommunstyrelsen 2025-10-22

Ärende 14

Yttrande angående Remiss från Socialdepartementet - Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84).

Sverigedemokraterna ställer sig övervägande positiva till utredningen, eftersom den utgör ett viktigt steg i det brottsförebyggande arbetet. En trygg och meningsfull vård för barn och unga i samhällsvård är en grundförutsättning för att förebygga framtida kriminalitet, missbruk och psykisk ohälsa. Vi ser dock risker i de föreslagna förändringarna.

Vi motsätter oss förslaget att specialiserade hem endast ska tillåtas bedriva vård utifrån en inriktning. I praktiken har många barn och unga en sammansatt problematik där psykisk ohälsa, trauma och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samverkar. Ett stelbent system där varje hem bara får ha en inriktning riskerar att leda till fler omplaceringar, splittrade vårdkedjor, bristande kontinuitet och försämrad behandling. Specialiserade hem bör därför kunna ges tillstånd för fler än en inriktning, om kompetens och förutsättningar finns.

Lämplighetsprövningen inför tillstånd att bedriva HVB bör vara likvärdig oavsett huvudman: privat, idéburen eller kommunal. Barns trygghet ska avgöras av kvalitet och resultat, inte av driftsform. Tillståndsprövning och tillsyn bör innefatta oberoende granskning av ledning, personalens kompetens och verksamhetens långsiktighet.

När det gäller antalet barn per enhet bör detta styras av vårdbehov och problemtyngd snarare än en fast siffra. Det är inte antalet boende som avgör kvaliteten, utan personaltäthet, kompetens och struktur. Åldersintervallen inom enheter bör också regleras strikt, så att yngre barn inte placeras med äldre ungdomar annat än i särskilt motiverade fall.

Barn och unga i samhällsvård kräver personal med rätt utbildning och erfarenhet. Därför bör det införas krav på grundläggande utbildning i trauma, psykisk ohälsa och neuropsykiatriska tillstånd för all personal inom HVB och särskilda ungdomshem. Personaltäthet och handledning behöver säkras för att förebygga våld, sammanbrott och otrygghet i placeringarna.

Vi vill betona vikten av tydlig uppföljning och sanktioner. Bristande tillsyn och uteblivna åtgärder underminerar barnens trygghet och förtroendet för samhällsvården. Missförhållanden eller upprepade avvikelser bör omedelbart leda till inspektion, återkallelse av tillstånd eller återbetalning av offentliga medel.

Utsatta barns behov av stabilitet och delaktighet behöver stärkas, då många upplever att de flyttas runt utan inflytande över sin situation. Trygghet, professionalitet och kontinuitet måste vara vägledande principer - inte systemfel, personalomsättning och organisatoriska experiment.